

СЕНГА ҲАМДАРДМИЗ

ТУРКИЯ

Sayyora Shodiyeva

9 мин.

ТУРКИЯ...

*** **

Ўзбекистон ФВВ нинг бир гуруҳ қутқарувчилари зилзиладан жабр кўрганларга инсонпарварлик ёрдамини кўрсатишмоқда!..

Муаззам Иброҳимова

20 ч.

Опа-укалар қутқарилган. Суратни таниш журналист дўстимиз олган. Маълумот 100% тўғри.

Анвар Намозов

14 мин.

Хатайда (Туркия) зилзила содир бўлган ҳудуддан юртдошларимиздан бир ёзмокда: «Расмдаги овқатни топганимга хурсандман, кўчада 2 кундан буён шу ҳам йўқ эди. Расмдаги егуликлар учун шунақа кўп одам навбат кутиб турибди, мен бунақа ҳолатни ҳаётимда биринчи марта бошимдан ўтказаяпман».

@gorizont_uz

Fozil Farhod

21 ч.

ОТА ВА БОЛА

Ёзишларича, бу одам Месут Ханжер ота. Зилзилада жон берган 15 ёшли қизи Ирмоқнинг қўлини ҳаво шунчалар совуқлигига қарамай ушлаб ўтирибди экан. Табиий офатнинг энг қайғули фотоларидан бири сифатида эътироф этилган.

Бугун менга таъсир қилган энг огриқли расм шу бўлди.

Отамлатсанг отамлат, аммо бўтамлатма, дейди халқимиз.

Худойим, турк биродарларимизга ўзинг сабр бер. Бу отага ҳам.

Фозил Фарход

<https://t.me/fozilfarhod>

Пойтахтимизда

Яккасарой туманида 360 ўринли янги 487-сонли давлат мактаб-гача таълим ташкилоти очилди. Очилиш маросимида туман ҳокими Анвар Сайфутдинов, туман прокурори Нилуфар Аллабергенова, туман солиқ инспекцияси бошлиғи Абдумухтор Маликов, ҳоким ўринбосари, туман мактаб-гача таълим ташкилоти раҳбар ходимлари, маҳалла аҳолиси иштирок этди.

487-сонли “Эркатой” номли давлат мактабгача таълим ташкилоти 1930-йилда ташкил этилган. Ташкилотнинг қуввати 360 ўринли 12 та гуруҳга мўлжалланган.

Ташкилот Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 декабрдаги “2021 — 2023 йилларда Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4936-сонли қарори асосида қуриш ва реконструкция дастурига киритилди ҳамда давлат бюджетидан 9 434 083 миллион сўм маблағ ажратилди. 487-сонли давлат мактабгача таълим ташкилотининг биноси қайта қурилиб, 5 ташаббус биноси, замонавий ошхона, гуруҳлар, болалар ётоқхоналари, тиббиёт, мусиқа зали, кир ювиш хоналари замонавий тарзда қуриб битказилиб, фойдаланишга топширилди.

Болалар ёзги майдончалари, футбол ва баскетбол майдончалари ҳамда болалар сузиш ҳавзаси, ташкилот ҳудудидаги барча ер майдончалари бручткалар билан тўлиқ ётқизиш ишлари амалга оширилди.

Аномал совуқ ҳаво ҳарорати кузатилган даврда Пойтахтимиз аҳолисига бир меъёрда узлуксиз табиий газни етказиб бериш учун газ таъминоти филиали томонидан қатор чоралар кўрилди. Хусусан, истеъмолчиларга табиий газ таъминотини яхшилаш мақсадида амалга оширилган ишлар қуйидагилар:

1. Чилонзор тумани “Бешқўрғон” маҳалласидаги ўрта босимли, диаметри 76 мм.ли бўлган газ қувири диаметри 108 мм.ли газ қувирига алмаштирилди. Натижада, ҳудудидаги 8 та газ маромлаш қурилмаларида газ босимининг бир меъёрда етказилиши таъминланди. Бугун 628 та ерли хонадонларда газ босимининг яхшиланишига эришилди.

2. Сергели тумани “Эски Жалойир” маҳалласи аҳолисига табиий газни яхшилаш мақсадида «Сергелитумангаз» газ таъминоти бўлими томонидан диаметри 114 мм. юқори босимли, узунлиги 2 км. 100 м. бўлган газ қувурлари тортилиб, 2 та юқори ва ўрта босимли газ маромлаш қурилмалари ўрнатилди.

3. Мирзо Улуғбек тумани «Қарноқ» кўчасига, Яшнобод тумани Маҳтумқули кўчасидан 500 метр диаметри 108 мм. ўрта босим газ қувири қурилиб, ҳалқаланди. Натижада, ҳудуддаги «Олтин тепа» МФЙнинг 3 500 дан ортиқ аҳоли хонадонларида табиий газ етказиб бериш яхшиланди.

4. Учтепа тумани “Найман” маҳалласи ҳудудида жойлашган табиий газ ўтказувчанлиги кичик бўлган РДБК-1.25 русумли газ маромлаш қурилмаси РДУК-100 русумли газ маромлаш қурилмасига алмаштирилди. Натижада 1000 та аҳоли хонадонларида газ таъминоти яхшиланди.

5. Юнсобод туманидаги “Бободехқон” маҳалласидаги 800 та ерлик хонадонларда газ босимини яхшилаш учун диаметри 219 мм. бўлган 400 метр газ қувири қурилиб, мавжуд ўрта босим газ қувирига ҳалқаланди.

6. Олмазор тумани «Каленова» мавзеси «Чаманбоғ» маҳалласида диаметри 57мм.ли бўлган узунлиги 500 метр газ қувурлари қўшимча равишда тортиш ишлари амалга оширилди. Натижада, 8 та кўп қаватли уйда истиқомат қилаётган 328 та аҳоли хонадонларида табиий газ босими яхшиланди. Бу каби ишлар пойтахтнинг бошқа ҳудудларида ҳам давом этмоқда.

ОДАМ САВДОСИ - АСР МУАММОСИ

нинг 33 нафари озодликдан маҳрум қилиш, 35 нафари уй қамоғига, 1 нафари ахлоқ тузатиш ишлари ва 20 нафари шартли қамоқ жазосига ҳукм қилинган, 7 нафари амнистия асосида чиқарилган.

Дунё таҳлилчилари ҳам сўнгги йилларда одамфурушлар ўзбекистонлик жабрдийдаларни мамлакатда ҳам, чет элларда ҳам эксплуатация қилгани, айрим чет эллик фуқаролар одам савдосидан Ўзбекистон ҳам зарар кўриши мумкинлигини қайд этишган. Дарҳақиқат, бугунги кунда одам савдоси билан боғлиқ бўлган жиноятлар бутун дунё халқларини жиддий ташвиш ва хавотирга солмоқда. Ачинарли томони шундаки, бу жиноятга қўл урганларнинг ҳам, жабрланувчиларнинг ҳам мақсад ва мудоалари муштарак. Демокримизки, ҳар икки томонда ҳам енгил-елпи йўллар билан осон пул топиш илинжи кучлилиги бу жиноятнинг содир этилишига туртки бўлмоқда. Дарвоқе, одам савдоси жинояти инсониятга қанчалик катта хавф-у хатар туғдираётган бўлса, бутун дунё мамлакатларининг деярли барчасида бу жиноятга қарши курашишга қаратилган чора-тадбирлар кўлами ҳам кенгайиб бораёпти.

Мамлакатимизда ҳам мустақиллик йилларида бу борада қатор ишлар амалга оширилди. Хусусан, 1994 йил 22 сентябрда қабул қилинган Жиноят Кодексида одам савдоси билан шуғулланганларга жиноий жавобгарлик белгиланди. Шу билан бирга, мамлакатимиз томонидан бундай кўнгилсиз ҳолатларнинг олдини олиш учун халқаро ташкилотлар билан яқиндан ҳамкорлик йўлга қўйилди. Негаки, одам савдоси ҳудуд ва чегара билмайдиган жиноятдир.

Давлатимиз 2003 йил 12 декабрда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеяси томонидан 1950 йилда қабул қилинган “Одам савдоси ва фоҳишаликнинг учинчи шахси томонидан ишлатилишига қарши курашиш тўғрисида”ги Конвенцияга қўшилди. Бундан ташқари, Парламентимиз томонидан БМТ Бош Ассамблеясининг резолюцияси билан 2000 йил 15 ноябрда қабул

қилинган “Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши кураш тўғрисида”ги Конвенция ҳамда одам савдоси, аёллар ва болаларни сотишнинг олдини олиш, унга чек қўйиш ва бунинг учун жазолаш протоколлари ҳам ратификация қилинди.

Шунингдек, 2008 йилнинг 17 апрелида “Одам савдосига қарши курашиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилиниб, бундан азият чекаганларни ҳимоялашнинг ҳуқуқий асослари яратилди. 2008 йилнинг 8 июлида қабул қилинган “Одам савдосига қарши курашиш самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори қабул қилинганлиги эса бу борада амалга оширилаётган ишларни сифат босқичига кўтарди. Юқорида санаб ўтилган қонун нормалари амалга татбиқ этилди. Республика Идоралараро комиссия тузилди. Мазкур комиссиянинг тадбирлар режаси асосида жойларда учрашув ва тадбирлар ўтказиб келинмоқда.

Йиллар давомида бутун дунё мамлакатларини хавотирга солиб келаётган одам савдосига қарши курашиш тарғибот-ташвиқот ишлари доирасида ЎзМТДП Тошкент шаҳар Кенгаши томонидан қатор тадбир ва ташаббуслар амалга оширилди. Хусусан, куни кеча Яшнобод тумани “Жарқўрғон” маҳалласида мазкур жиноят содир этилишининг олдини олишга бағишланган семинар бўлиб ўтди.

Унда инсонга фақатгина кулфат келтирувчи бу жиноят содир этилиши оқибатида жабр ва ситам кўрганлар қисмати жонли тарзда ифодалаб берилди. Савол-жавоб, баҳс-мунозарага бой бўлган тадбирда сўзга чиққанлар одам савдоси авж олишига асосан ўз ҳақ-ҳуқуқларини билмайдиган фуқароларнинг ўзлари сабабчи бўлаётганини, ўз қавмини сотаётган одамфурушларга жазо муқаррарлигини таъкидлашди.

Умид қиламизки, бу каби тадбирларни мунтазам ташкил этиб, халқимизнинг, айниқса, ёшларимизнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, уларнинг одам савдогарлари тузоғига тушиб қолмаслигининг олдини олишга хизмат қилади.

Зулайхо КАМОЛХЎЖАЕВА,
ЎзМТДП Тошкент шаҳар Кенгаши раиси ўринбосари

АҚШ Давлат департаменти Одам савдоси тўғрисидаги 2021 йилги ҳисоботида Ўзбекистонни иккинчи тоифага (Tier 2) киритган эди. Жаҳон статистикасида Ўзбекистон ҳукумати одам савдосини бартараф этиш бўйича минимал стандартларни тўлиқ адо этмаётганлиги ҳақидаги қарашлар бор бўлган бўлса-да, сўнгги йилларда ҳукумати томонидан бу борада жиддий чора-тадбирлар амалга оширилди. Мамлакатимиз COVID-19 пандемиясининг одам савдосига қарши курашиш бўйича имкониятларига таъсирини ҳисобга олган ҳолда, ўтган ҳисобот даврига нисбатан саъй-ҳаракатларининг умумий ўсишини намоён этди. Ва, айна ана шу саъй-ҳаракат учун ҳам Ўзбекистон иккинчи тоифага киритилганлиги АҚШ ҳукумати ҳисоботида қайд этилган. Ҳисоботга кўра, 2020 йилда Ўзбекистонда одам савдоси билан боғлиқ 93 та иш бўйича 566 та тергов олиб борилиб, жинсий эксплуатация бўйича 51 та, болалар эксплуатацияси бўйича 39 та ва мажбурий меҳнат бўйича 3 та жиноий иш қўзғатилган. Ушбу ишларда 129 киши гумонланувчига айланган. 93 та қўзғатилган ишнинг 23 таси чет элда содир этилган жиноятлар билан боғлиқ.

2021 йилда эса одам савдоси айблари билан 100 киши жиноий жавобгарликка тортилган, шулардан 50 нафари жинсий эксплуатация, 6 нафари мажбурий меҳнат ва 44 нафари «вояга етмаганларни сотиш» айбловлари билан. Суд томонидан одам савдоси билан шуғулланган 100 нафар шахс-

LOCATION:

ПОЙТАХТ Йўлларида

Кундан-кунга чирой очиб бораётган пойтахтимиз Тошкентда, умуман республика-мизда инсон қадрини улуғлаш, фуқаролар яшаш шароитини яхшилаш борасида кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, пойтахт йўллари кенгайтирилиб, жамоат транспортлари ҳаракати учун алоҳида йўлақлар ташкил этилди. Хўш, бу чора-тадбирлар пойтахтимиз аҳолиси учун қанчалик қулай бўлди? Соҳа ходимларининг бу борада фикрлари қандай?

Ижодий жамоамиз билан ушбу саволларга жавоб излаб йўлга чиқдик. Саёҳатимизга Тошкент шаҳар Ички ишлар бош бошқармаси Йўл ҳаракати хавфсизлиги Ахборот хизмати раҳбари подполковник Қахрамон Худайбергандон ҳамроҳлик қилди.

– Қахрамон ака, йўл патрул хизмати ходимларининг фаолиятларида сўнгги йилларда қандай ишлар амалга оширилди?

– Йўл ҳаракати хавфсизлиги соҳасида ҳам бошқа соҳалар сингари кўплаб қарор ва қонунлар қабул қилинди. Тизимда бир қатор ишлар амалга оширилди. Хусусан, ўтган 2022 йилнинг февраль ойида юртбошимиз томонида ўтказилган танқидий йиғилишдан сўнг, бир қатор соҳада изчил ишлар амалга оширилди. Айниқса, Тошкент шаҳрида жамоат транспортлари алоҳида эътибор қаратилмоқда. Сўнгги йилларда пойтахтимиз аҳолиси кундан-кунга ортиб бормоқда. Бу эса ўз навбатида транспорт воситаларининг кўпайишига ҳамда жамоатчилик транспортига бўлган эҳтиёжнинг ортишига олиб келади. Бундан 5 йил олдин пойтахтимизда 300 мингдан ортиқ транспорт воситаси рўйхатдан ўтган бўлса, бугунги кунда бу кўрсаткич 600 мингдан ортди. Республика махсус комиссиясининг 3-баёнига асосан пойтахтнинг Кичик ҳалқа айланма йўли ва унинг кўчаларида 60 тезликда ҳаракатланиш белгиланди. Ҳозирги кунда Тошкент шаҳар Ички ишлар Бош бошқармаси Йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси томонидан бу манзилларда фото ва видео қайд этиш ускуналари ва махсус тезликни чекловчи

йўл белгилари ўрнатилмоқда. Транспорт воситасини бошқариш жараёнида ҳайдовчилардан тезликни оширмасликни, белгиланган йўл ҳаракати қоидаларига амал қилишларини сўраб қоламиз.

– Сўнгги пайтларда вояга етмаганлар билан содир бўлаётган йўл транспорт ҳодисаларининг олдини олиш мақсадида қандай ишлар амалга оширилмоқда?

– Йўлларда болалар билан боғлиқ йўл транспорт ҳодисаларининг олдини олиш мақсадида амалдаги қонунчиликка мувофиқ 30 тезликда ҳаракатланиш белгиланган. Бундан ташқари, кўшимча чоралар ҳам жорий этилган. Бугунги кунда шаҳримиздаги 130дан ортиқ мактаблар серкатнов йўл бўйида жойлашган бўлиб, шу ҳудудларда ички ишлар ходимлари томонидан эрталаб ва тушлик вақтларида болаларнинг мактабга келиб кетишлари тўлиқ назоратга олинган. Тошкент шаҳар Ички ишлар Бош бошқармаси томонидан вояга етмаганлар билан боғлиқ йўл транспорт ҳодисаларининг олдини олиш мақсадида мактаблар ҳамда мактабгача таълим муассасалари ҳудудларида йўл ҳаракати хоналари, махсус майдончалар ташкил этилмоқда.

– Биламизки, йўл чизиқларини босиб ҳаракатланган ҳайдовчиларга нисбатан тегишли қонуний чоралар кўрилади. Лекин йўллар белгиланган сифат даражасида бўлмаса, яъни йўл чизиқлари ўчиб кетган ҳолатларда ҳам жавобгарликка тортиладими?

– Албатта, йўл чизиқлари борасида ҳайдовчилардан турли эътирозлар келиб тушмоқда. Шу ўринда фуқароларимизга мурожаатим бор: агар қайсидир чорраҳада йўл чизиқлари ўчиб кетганлиги билан боғлиқ ҳолатлар аниқланса, Тошкент шаҳар Ички ишлар Бош бошқармаси Йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармасига мурожаат қилишлари мумкин.

Йўл-йўлакай Олой бозори қаршисида рейд тадбирларини олиб бораётган ЙПХ ходимларини учратдик. Баъзи бефарқ ҳайдовчилар томонидан тўхташ мумкин бўлмаган ҳудудда автомашиналарини қолдириб кетганликларини гувоҳи бўлдик. Албатта бундай ҳайдовчиларга тегишли чоралар кўрилди. Жамоат транспортлари учун ажратилган йўлларнинг фойдали жиҳатларини санаб турганимизда тадбиркор Хожакбар Расулов суҳбатимизга қўшилди:

– Биз шу ерда анчадан бери тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиб келяпмиз. Биз учун бу жой жуда қулай эди. Бироқ, ишхонамизни олдидадан ўтган йўлда жамоат транспортлари учун алоҳида йўлларнинг ажратилиши бироз ноқулайлик туғдирмоқда. Олдин миқозларимиз машиналарини йўл четига қўйиб киришарди. Ҳозир машиналарини қўйиш учун жой йўқлиги ҳисобига келмай қўйишган. Ишхонанинг орқа тарафи аҳоли яшаш жойи бўлганлиги боис, у ерда ҳам жой йўқ. Фақат бир тарафни эмас бизни ҳам муаммоларимизни ўрганган ҳолда керакли қарор қилишларини мутасаддилардан сўрадик. Агар автобуслар шу йўлдан юришса ҳам, бемалол бир қатор машина жойлашади. Майли пуллик автотураргоҳ қуриб беришсин, майли машинани йўлга қўйиш учун маълум вақт белгилаб берилсин, биз тайёрмиз.

Фақат биз – тадбиркорларни ҳам ўйлашлари керак. Шу ерда нечта тадбиркор бўлса, ҳаммада шу аҳвол. Ижара пулини ҳам зўра топяпмиз. Мижозларимиз кескин камайиб кетди.

Бир гуруҳ тадбиркорлар билан уларнинг мурожаатлари ҳақида гаплашиб турган пайтимизда ёнгинамиздан ўқдай бир нарса учиб ўтди. Не кўз билан кўрайликки, жамоат транспортлари ўзига белгиланган йўлдан катта тезликда ҳаракатланмоқда. Йўлдан ўтмоқчи бўлган пиёданнинг “капалаги учиб кетганидан” қайси тарафга юришини билмай қолди. Аҳолига қулайлик бўлиши учун яратилган шароитни суистеъмол қилиб, турли хавфли ҳолатларни келтириб чиқараётган айрим автобус ҳайдовчилари ҳатто ЙПХ ходимларини кўриб туриб ҳам тезликни пасайтиришмаётгани ачинарли ҳолат. Ижодий жамоамиз билан пойтахт йўлларидаги айрим ҳолатларни кўздан кечирдик. Фикрларимиз холлис, хулоса ўзингиздан.

Умида ҲАҚБЕРДИЕВА,
тайёрлади

ФАКТЛАР

* Дастлабки 4 гилдиракли автомобиль ихтирочи Даймлер томонидан 1886 йилда яратилган.

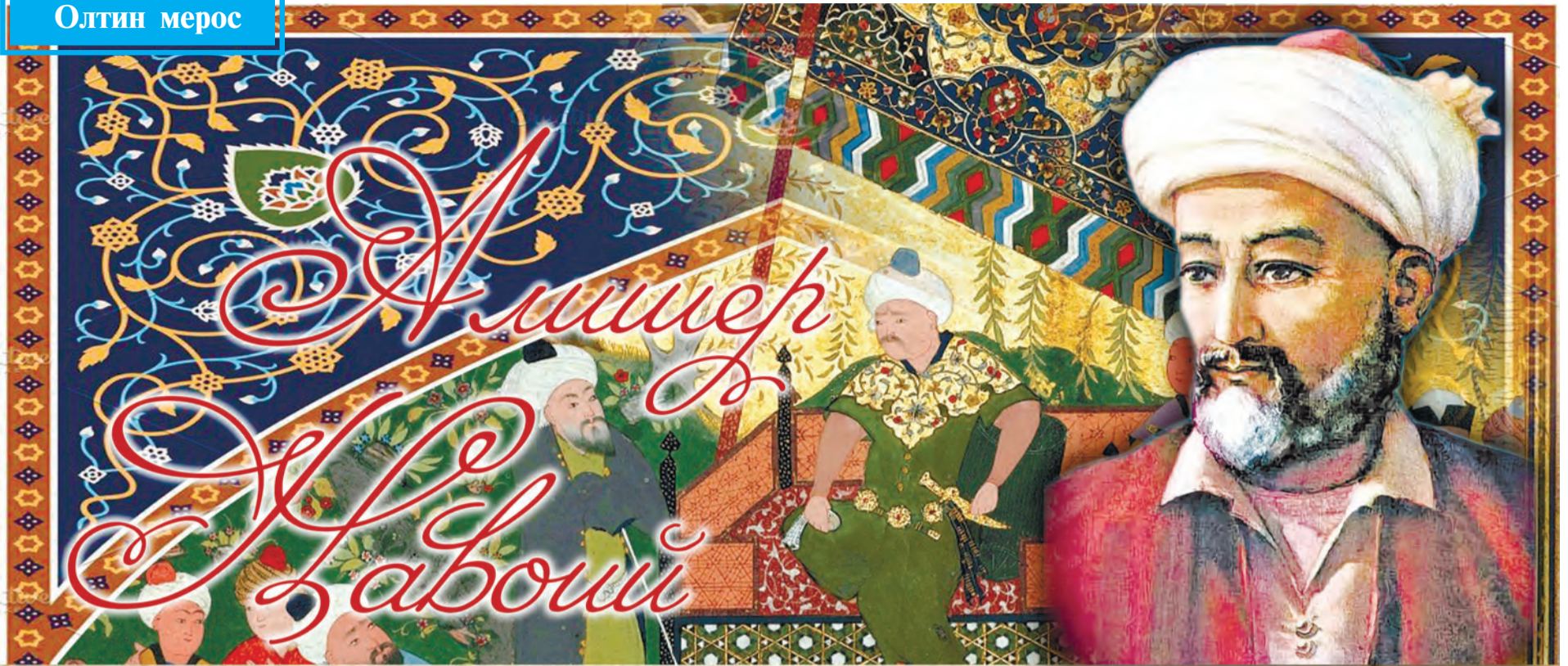
* Ўзбекистонда дастлабки автомобиль заводи 1996 йил 19 июль куни Асака шаҳрида очилган.

* Дунёда биринчи светофор 1868 йилда Лондонда яратилган.

* Тошкент шаҳрида 2022 йилда 1017 та йўл транспорт ҳодисаси қайд этилган. Шундан 98 та ҳолатда ҳодиса ўлим билан яқунланган.

Олтин мерос

ИЖОДИ ДУНЁ ОЛИМЛАРИ ТАЛҚИНИДА

Шарқ — улғу мутафаккирлари билан янада салобатли, янада фазилатли. Тарихимизда шундай номлар борки, уларнинг ҳар бири дунё тамаддунига ўзининг илми билан муносиб ҳисса қўшган. Алишер Навоий нафақат Шарқ, балки дунё адабиётида ҳам асрларга татигулик асарлари билан ном қолдирган.

Биз навоийшунос олим, Нью-Йорк Метрополитен музейи тадқиқотчиси Афтондил Эркинов билан Навоий ижодининг хорижий мамлакатлардаги ўрни ва аҳамияти хусусида суҳбатлашдик.

– Хориж мамлакатларида Навоий ижодига қизиқиш қачондан уйғонган?

– Навоий ижоди XVII асрдан бошлаб ғарб олимларининг диққат марказида бўлиб келмоқда. Таассуфки, XX асрда ҳукм сурган шўро тузуми туйғайли барча соҳалар қатори маънавий ва илмий алоқа чегаралари ёпилди. Натижада, биз хориждаги ўзбек адабиёти тадқиқотчилари ва уларнинг ишларидан, кўп жиҳатдан, беҳабар ҳамда бебахра қолдик. Эндиликда ғарбу шарқ олимлари ва улар яратган илмий маҳсулот билан танишиш имкони кенгайиб бормоқда.

– Хорижий давлатларда Навоий ва унинг ижоди билан боғлиқ қандай илмий ишлар мавжуд?

– Германия шарқшунослигида Ўрта Осиёни ўрганиш XIX аср бошларидан бошланган ва ҳозирга қадар давом этиб келмоқда. Немис олими Хаммер Пургштал бундан икки аср муқаддам – 1818 йил Алишер Навоийнинг насл-насаби, шоирлик, давлат арбоби ва бунёдкорлик ишларига бағишланган “Навоийга битиклар” асарини яратган. XX аср бошида Туркистон генерал-губернаторлигига саёҳат уюштирган исломшунос олим Мартин Хартманн бу ердаги тошбосма китоблар нашри ва тарқалиши ҳақида ўз кузатишлари асосидаги тадқиқотини 1904 йили Берлинда чоп эттирган. Алишер Навоий ижоди бўйича тадқиқот олиб бораётган Германиялик тадқиқотчилардан бири Зигрид Клайнмихелдир. Германия фанлар академиясида илмий ходим бўлиб ишлаган доктор Олима 1990–2005 йилларда Алишер Навоий ижоди бўйича немис ва турк тилларида бир неча мақолалар

ёзган. Жумладан, у немис тилида бир юз ўттиз беш саҳифадан иборат “Алишер Навоий ва Аҳмад пошшо” сарлавҳали мақоласини эълон қилган. Бундан ташқари, турк тилидаги “Алишер Навоий ва усмонли шоирлари” номли мақоласи ҳам чоп этилган. Мазкур мақолаларда Алишер Навоий ижодининг усмонли турк адабиётига таъсири, Навоий асарларининг сўнги беш юз йил мобайнида усмонли турк тилига қилинган таржималари ҳақида фикр юритган. Олиманинг яна немис тилида битилган “Навоий кулгу ҳақида”, “Навоийи бенаво” мақолаларида ҳам қизиқарли кузатишлар ўртага ташланган.

Венгер туркийшунослиги эса узоқ тарихга эга. Ўз вақтида Янош Экман эски ўзбек тили ҳамда ўзбек мумтоз адабиёти, жумладан, Гадоий ва Навоий ижоди ҳақида қатор мақолалар эълон қилганди. Ҳозирги давр можор олимларидан доктор Ференч Чиркес Бенедек Пери билан ҳамкорликда Навоийнинг форсий шеърлари тўплами “Девони Фоний” илмий-танқидий матнини тайёрлаш устида ишлашмоқда.

2017 йили Бенедек Пери Тошкентга, Ўзбек тили ва адабиёти университетига ташриф буюриб, Алишер Навоий таваллудининг 576 йиллигига бағишланган конференцияда иштирок этди. Унинг фикрлари жуда қизиқ: Алишер Навоий “Муҳокамат ул-луғатайн” номли асарида шундай деб ёзган эди: туркий шоирлар ўз шеърларини кўпинча форс тилида ёзганлар, чунки улар учун асрлар давомида бу тилда шеър ёзиш анъанасига суяниб ижод қилиш осонроқ бўлган. Лекин Алишер Навоий туркий шоирларга йўл кўрсатмоқ учун ўзи ўша даврда кенг тарқалган адабий жанрларнинг барчасида эски ўзбек тилида асар ёзди. Айни вақтда, Алишер Навоийнинг эски ўзбек тилидаги шеърлари барча туркий халқлар учун бадиий ўрнак бўлди. Айтилишича, Навоий усмонлилар султони Боязид II га ўзининг ўттиз уч ғазалини юборган. Шеърятга қизиқиши катта бўлган Боязидга Навоийнинг бу шеърлари манзур келган ва олдида Аҳмад Пошо исмли шоирни чақириб, унга Навоийнинг ғазалларига ўхшаш усмонли туркийсида ғазаллар ёзишни буюрган. Давр таъкирчиларига кўра, Аҳмад Пошо Навоий ғазалларига эргашиб ғазаллар яратган. Натижада, Аҳмад Пошонинг шеърини маҳорати ошган ва унинг шеърятини кейинги давр усмонли шоирлари учун намуна бўлган. Яъни, Аҳмад Пошо воситасида усмонли шоирлари Алишер Навоий шеърятига тақлидан ижод қилганлар.

Француз олими Артолеме д’Ербело 1697 йили “Шарқ кутубхонаси” номли қомусида На-

воий таржимаи ҳоли ва асарлари номини келтирган Силвестре де Саси, Катрмер, Паве де Куртейллар Навоий асарларини ўрганиш ва таржима қилиш бўйича салмоқли ишлар қилган. Анъанани XXI асрда Александр Папас ва Марк Тотуант давом эттирди. Франция миллий илмий тадқиқотлар маркази илмий ходими Марк Тотуант олти йил давомида Тошкентдаги Франция мактабида ўқитувчи бўлиб ишлаган. 2013 йили Парижда Алишер Навоий ижоди бўйича француз тилида “Сўнги темуррийлар маданияти: Алишер Навоий “Хамса”-си мисолида назирагўйлик амалиёти тадқиқи” номли француз тилидаги диссертациясини ҳимоя қилган. 2016 йили Марк Тотуант ўз диссертациясидаги қарашларини тўлдириб, “Сўз империяси: сўнги темуррийлар даври қудрати, маданияти ва тасаввуф Алишер Навоий “Хамса”си инъикосида” номли 700 саҳифали китобини чоп этган. Мазкур китоб Ғарбда яратилган ва ҳозирча Алишер Навоий ижоди яхлит ўрганилган ягона монография бўлиб қолмоқда.

– Сиз айна пайтда Нью-Йоркда илмий изланишлар олиб бораёсиз. Навоий фаолиятига доир қандай ишларни амалга оширдигиз?

– Нью-Йорк шаҳридаги Метрополитен музейининг илмий конкурсидан қатнашиб, 2022–2023 ўқув йили учун стипендия ютиб олдим. Ҳозирда шу музейнинг ислом санъати бўлимида тадқиқот олиб бораёпман. Бу ерда Темуррийлар даври қўлёмалари, хусусан, машҳур хатот Султонали Машҳадий томонидан 1499 – 1500 йили Хиротда кўчирилган Алишер Навоий девони ҳақида илмий иш ёзаяпман.

Навоийшунос олим Ҳамид Сулаймонов томонидан 1963 йилда эълон қилинган Алишер Навоий асарлари рўйхатида жами 32 асар номи қайд этилган. Улар орасида девонлар, “Хамса” достони ва улардан ташқари яна бир неча асарлар мавжуд. Ушбу асарларнинг Навоий ўз дастхати билан кўчирган қўлёзмалари мавжудми? Ушбу саволга умрини Навоий асарларининг қўлёзмаларини ўрганишга бағишлаётган, ЎзРФА Шарқшунослик институти катта илмий ходими, филология фанлари бўйича фалсафа доктори Ойсара Мадалиевадан жавоб олдик.

– Навоий асарлари шоир тириклик чоғидан бошлаб қўлёзмалар ҳолида китобат қилина бошлаган. Бу жараён ҳатто шоирнинг ўзи томонидан девони тартиб берилмасидан аввал мухлислари ва замондошлари томонидан унинг шеърлари девон ҳолида жамланган. Бу нусха ҳозирда Россия Миллий кутубхонаси қўлёзмалар фондида сақланади ва шартли равишда “Илк девон” номини олган. Қўлёзма 1968 йил Тошкентда профессор Ҳ.Сулаймонов томонидан факсимиле тарзида чоп этилган. Ҳозирда Навоий асарларининг муаллиф ҳаётлигида ва вафотидан сўнг кўчирилган бир неча нусхалари дунёнинг шарқ қўлёзмалари сақланадиган деярли барча фондларида мавжуд. Навоий асарларининг юртимиз фондларида сақланаётган қўлёзмаларининг умумий сони маълум эмас. Хусусан, Ўрта Осиёда энг йирик фонд ҳисобланган Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти асосий фондида Навоий асарларининг 500 га яқин қўлёзмаси мавжуд. Пойтахтимиз Тошкент ва вилоятларда яна бир қанча қўлёзма хазиналари борлиги маълум. Аммо ушбу фондларда Навоий асарларининг нечта қўлёзмаси сақланаётгани номаълумлигича қолмоқда. Сабоби, мазкур ташкилотларнинг ҳаммаси ҳам қўлёзмаларининг реестри ёки каталогларини нашр қилдирмаган. Бу эса Навоий асарлари бутунжаҳон феҳрестини яратиш зарур эканини яна бир марта тасдиқлайди. Зеро, мазкур феҳрест тузилиб, нашр эттирилган тақдирда юртимиз фондларига эмас, дунё фондларига оид Навоий асарлари қўлёзмалари сони ва уларнинг китобати билан боғлиқ маълумотлар ўртага чиқади.

– Навоий асарлари қўлёзмаларининг хориж фондларида сақланаётган нусхалари ҳақида қандай маълумотлар мавжуд?

– Юқорида таъкидланганидек, Навоий асарлари қўлёзмалари дунёнинг деярли тўрт қитъасига тарқалган. Уларнинг дунё бўйлаб тарқалиши икки ҳодиса билан боғлиқдир. Айрим қўлёзмалар Хуросон ва Мовароуннаҳрда кўчирилиб, турли савдо йўллари орқали бошқа юртларга олиб кетилган бўлса, баъзи қўлёзмалар ўша ҳудудларда китобат қилинган. Тарихчи Гиёсиддин Муҳаммад Хондамирнинг хабар беришича, XV юз йилликда Навоий асарларининг жуда кўп нусхалари Ҳиндистон, Яқин Шарқ ва араб мамлакатларига савдо аҳли, фан ва маданият арбоблари томонидан олиб кетилган. Бугунги кунда Навоий асарлари қўлёзмалари **Осиё, Европа, Африка ва Американинг** қатор қўлёзма фондларида сақланмоқда. Шунингдек, Навоий асарларининг **Эрон, Ҳиндистон, Туркия, Озарбайжон** ва бошқа давлатларда кўчирилган кўп қўлёзмалари ҳозиргача сақланиб келмоқда.

Маълумотларга кўра, **Туркия** фондларида Навоий асарларининг 100 дан ортиқ қўлёзмалари сақланади. Улар орасида муаллиф тириклигида кўчирилган нусхалар нисбатан кўпчилики ташкил этади. Ушбу маънавий мерос навоийшунослик фанида муаллиф назаридан ўтган нусхалар сифатида ҳам мўътабардир. Муҳими шундаки, Навоий асарлари қўллияти шоирнинг ўзи бошчилигида тузилиб, Дарвеш Муҳаммад Токий томонидан кўчирилган нусхаси ҳам Туркияда. Айтиш мумкинки, йиллар ўтгани сайин бундай қўлёзмаларнинг қиммати ҳам ортиб боради.

Буни **Эрон** фондлари мисолида ҳам айтиш мумкин. Эроннинг “Кўҳи гулистон” кутубхонасида сақланадиган қўлёзма дастхат эканлиги эса ҳалигача тортишувли масала. Бошқа бирорта Навоий дастхати билан кўчирилган қўлёзма мавжуд эмас.

Мир Алишер асарларининг **Буюк Британия** фондларида сақланаётган қўлёзмалари орасида навоийшунослик ва манбашунослик учун муҳим нусхалар талайгина. Хусусан, Лондон шаҳри яқинида жойлашган Виндзор сарой кутубхонасига оид ўз даврининг машҳур хаттоти Султонли Машҳадий томонидан китобат қилинган “Хамса” ва “Девони Навоий” шундай қўлёзмалар сирасига киради. Ушбу қўлёзмаларнинг ҳар иккисига шарқ миниатюра санъатининг гўзал намуналари ишланган.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Давлат адабиёт музейи Ўзбекистон шоир ва ёзувчиларининг бой қўлёзма мероси сақланадиган фондларига

эга бўлган республикаимиздаги йирик илмий-тадқиқот ва маърифат маркази ҳисобланади. Музей ўзининг матншунослик ва манбашунослик соҳасидаги илмий салоҳияти билан мамлакатимизда етакчи илмий муассаса сифатида ҳам маълумдир.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Давлат адабиёт музейи фондида 1500га яқин тошбосма асарлар сақланади. Улар орасида ҳазрат Навоий асарлари салмоқли ўринни эгаллайди. Фондда сақланаётган Навоий асарларининг жами 72 тошбосма нусхаси орасидан 21 таси ноёб қўлёзмалардан олинган фото нусхалардир. Музей каталогига Навоий асарлари тошбосма нусхаларининг 37 таси илмий тавсифланган. Музей фондида сақланаётган

“Бадоеъ ул-бидоя” асарининг нодир қўлёзма нусхаси Навоий барҳаёт пайтида кўчирилган. Хаттот Али ибн Нур бу девонни ҳижрий 891 йил, милодий 1486 йил Ҳиротда ёзиб тугатган. У “Бадоеъ ул-бидоя” қўлёзмалари орасида энг тўлиқ нусхасидир.

Навоийшунос Ҳ.Сулаймонов маълумотига кўра, Навоий девонлари Европага 1625 йилдан бошлаб етиб борган. Ўша йили Англиянинг Оксфорд университети шоирнинг ҳозирда 283 рақами билан сақланувчи бир терма девонини қабул қилган. Навоий ижодхонасига оид турли жанрдаги шеърларнинг беш аср давомида қачон, қаерда, ким томонидан ва қай шаклда китобат қилингани шоир лирикасининг географик чегарасини чизиб беради, айни пайтда, бу адиб ижодига бўлган эътиборни ҳам англайди.

Франция миллий кутубхонасига оид нусхалар ушбу давлатда навоийшуносликнинг бир неча аср аввалдан қуртак ёзишига тўртки бўлган, дейиш мумкин. Мазкур қўлёзмалар орасида муаллиф ҳаётлиги чоғи кўчирилган нусхалар ҳам мавжуд. Ушбу кутубхона фондида Навоий асарларининг XVI асрда кўчирилган қўллияти ҳам сақланмоқда. Ушбу қўллият асрлар оша шоирнинг асарларини бир жилда асраш билан бирга шарқ китобат санъатининг юксак намунаси сифатида ҳам қадрлидир.

Миржалол МАҲКАМОВ
тайёрлади

Кўргали хуснунгни зору мубтало бўлдум санга,

Не балолғ кун эдиким, ошно бўлдум санга.

Ҳар неча дедимки кун-кундин узай сендин кўнгул,

Ваҳки, кун-кундин батаррак мубтало бўлдум санга.

Мен қачон дедим: “Вафо қилғил манга” зулм айладинг,

Сен қачон дединг: “Фидо бўлғил манга” бўлдим санга.

Қай пари пайкарга дерсен телба бўлдум бу сифат,

Эй пари пайкар, не қилсанг қил манга, бўлдум санга.

Эй кўнгул, тарки насиҳат айладинг овора бўл,

Юз бало етмаски, мен ҳам бир бало бўлдум санга.

Жоми Жам бирла Хизр суйи насибимдур мудом,

Соқийё, то тарки жоҳ айлаб гадо бўлдум санга.

Гусса чангиндин навоё топмадим ушиоқ аро,

То Навоийдек асиру бенаво бўлдум санга.

Дунё

ЗАМИНДАН ҚАЛБЛАРГА КЎЧГАН

“Вайроналар остида болам бор...”

“Онамни кўрмадингизми?”

“Биз жуда совуқ қотдик”

“Бизни ташлаб кетманг”

“53 соатдан кейин кутқарилган бола...” Туркия, Сурия томонлардан янграётган бу ноалар биздан узокларда бўлсада, юракларни ларзага солаяпти. Биз қалбан уларга қўл чўзаяпмиз, дуоларда эслаяпмиз ва... ҳаёт, инсон умри ва одамзод ҳақидаги хулосаларимиз ўзгарди. Харитада ҳудудлар алоҳида ранглар билан берилган, ҳар бир мамлакатни остонасида мард ўғлонлари бор, ҳатто осмонларга ҳам чегара чизганмиз. Аммо кутилмаган (аслида, балолар кутилмайди) офат ҳаммасини бир зумда инкор этди. Биз ерликлар – масофалар олис, одамлари нотаниш, тиллари айро аммо қалблари тутшиб кетган ОДАМлар эканлигимизни англадик. Қани энди бу ҳақиқатни балоларсиз англасак эдик...

2023 йил 6 февраль. Туркиядан тарқалган нохуш хабар дунёни титратди. Тарих бу кунни унутмайди.

“Туркияда 7,4 магнитудали зилзила юз берди. Мамлакат жануби-шарқидagi Шанлиурфа вилоятида вайронагарчилик кузатилди”, дея бошланувчи хабарлар кундан-кунга манзиллар ва рақамлар ўзгариши билан янгилашиб бормоқда. Маҳаллий ОАВнинг хабар беришича, бу ер силкиниши Туркиянинг яна кўплаб ҳудудларида хусусан, Анқарада ҳам кузатилган. Туркия Фавқулодда вазиятлар давлат бошқармасининг аниқлик киритишича зилзила Қаҳрамонмараш вилоятининг Пазаржик туманида маҳаллий вақт билан соат 04:17 да (Тошкент вақти билан 06:17) 7 км чуқурликда содир бўлган. Шундан сўнг силкинишлар мамлакатнинг турли ҳудудларида – Адана, Анқара, Антакия, Газиантеп, Кайсери, Мерсин, Трабзон, Шанлиурфада ярим соат давомида сезилиб турди.

Ал Арабия телеканалининг хабарига кўра, ер силкинишлари Ироқ ва Ливаннинг айрим ҳудудларида ҳам сезилган.

Дастлаб 4 вилоятда вайронагарчиликлар қайд этилган. Дастлабки маълумотларга кўра, Туркия жануби-шарқида, Сурия билан чегара яқинида юз берган зилзила оқибатида 76 киши, қўшни Сурияда эса 50дан ортиқ киши ҳалок бўлган.

Кейинчалик силкинишлар пойтахт Анқара ва Туркиянинг бошқа шаҳарларида, шунингдек, бутун минтақада — Кипр, Ливан ва Сурияда сезилган. Туркия Ички Ишлар вазири Сулаймон Соилу мамлакатнинг 10 та шаҳарлари Газиантеп, Қаҳрамонмараш, Ҳатай, Усмония, Адияман, Малатя, Шанлиурфа, Адана, Диёрбакир ва Килис жиддий зарар кўрганини маълум қилди.

Кейинги маълумотларга кўра, Туркиянинг зилзила со-

дир бўлган шаҳарлари қаторига Невшеҳир, Мерсин, Ҳатай, Кайсери ҳудудлари ҳам кўшилди. Бундан ташқари Ироқ, Ливан, Исроилнинг айрим ҳудудларида ҳам ерости силкинишлари рўй берган. Бу вақтга келиб, қурбон бўлганлар сони умумий ҳисобда 300дан ошган эди. Жароҳат олганлар Туркияда 440 киши, Сурияда 600 кишини ташкил этди.

Минтақада содир бўлган табиий офат оқибатларини бартараф этиш мақсадида Греция, Европа Иттифоқи, Исроил, Украина, Ўзбекистон каби қатор мамлакатлар ёрдамга тайёр эканликларини билдиришди.

Туркия ҳукуматининг маълумотларига кўра, 6 февраль куннинг иккинчи ярмида мамлакатнинг турли шаҳарларида камида 1710 та бино шикастланган ёки вайрон бўлган. Вице-президент Фуат Ўқтой маълумотида кўра, ҳалок бўлганлар 280 кишидан ошган, жароҳат олганлар 2000 дан ошган.

«Мамлакатимизда рўй берган зилзилалар туфайли 7 кунлик миллий мотам эълон қилинди. 12 февраль, яхшанба кунигача барча миллий ва хорижий идораларимиздаги байроқлар қуёш ботгунга қадар тушириб қўйилади», дейди Туркия Президенти Режеп Таййип Эрдоған.

Ҳозирги пайтдаги энг сўнгги хабарларга кўра, зилзила қурбонлари сони 10 мингдан ошиб кетди. Туркия расмий хабарларига кўра, 8574 киши ҳалок бўлган. Жароҳатланганлар 49 133 кишини ташкил этмоқда. 6440 та бино кулаган.

Сурия давлат нашрларининг сўнгги маълумотларига кўра, камида 2500 дан ортиқ киши ҳалок бўлган, 5 мингдан ортиқ киши жароҳатланган. Бу рақамлар ҳали якуний статистика эмас, чунки харобалар остида қолганларни қишнинг совуқ кунларида ер остидан тирик ҳолда топиш анча мушкул вазифадир. Ҳалокат ўчоқларида қарий 100 минг кутқарувчи, жумладан кўнгилчилар ва бошқа мамлакатлардан келган минглаб мутахассислар фаолият олиб бормоқда.

ЖССТ вакили Аделхайд Маршангнинг сўзларига кўра, Туркия ва Суриядаги зилзила оқибатида 23 миллион киши жабр кўрган бўлиши мумкин.

Маълумот ўрнида, Туркия дунёдаги энг фаол сейсмик зоналардан бирида жойлашган. 1999 йилда мамлакат шимоли-ғарбидаги Измит минтақасида қайд этилган кучли зилзила оқибатида 17 мингдан ортиқ одам ҳалок бўлганди.

Содир бўлган нохуш ҳодиса сабабли Туркияда 12 февралга қадар умуммиллий мотам эълон қилинди.

Мазкур воқеалар дунё ҳамжамиятида, хусусан, халқимизда ҳам жиддий саволларга сабаб бўлди: Ўзбекистонда бундай нохуш ҳолатлар кузатилса, биноларимиз табиий офатларга қанчалик чидамли? Ҳозирги кунда қурилаётган бинолар неча магнитудагача дош бера олади?

Саволлар кўп. Масала аниқ. Биз ижодий жамоамиз билан газетамаизнинг кейинги сонларида албатта жавоб ёзамиз.

Деразадан ташқарига қарашга юрагим чидамаяпти...

Қор, аёз...

Аслида, 9 ёшли ўғлим билан бирга бу қорларни кунларча кутгандик.

Ўғлим ҳар куни неча марталаб гоогледан кириб бугун қор борми-йўқми, қарарди.

Эрталаб туриши билан пардаларни очиб боқарди.

Қор кўрмаса «Уф, яна ёғмапти» дерди.

Бугун ундай қилмади...

Очмади.

Пардани мен очдим. Юрагим ёнди. Кўзларим ачишди. Бўғзим тугун-тугун бўлди.

— Қор кўпми? — деб сўради ўғлим.

Индамадим. Тушунди ва секин ташқарига қаради.

Ҳечам севинмади. Ёнимга келиб, мени юпатишга уринди:

— Сиқилманг. Мен Аллоҳга дуо этдим. Қор ёғса ҳам совуғи «энказ» остидагиларга зарар бермасин, деб. Худди Аллоҳ Ҳазрати Иброҳимни оташдан сақлаганидай уларни ҳам асрайди Иншооллоҳ...

— Иншооллоҳ, дедим мен ҳам.

Яна деяптики:

— «Депрем» бўлган шаҳарларга бориш текин экан, автобуслар бор-йўғи 10 лира оларкан. Биз ҳам борайлик. У ердагиларга ёрдам берамиз. Ҳеч бўлмаса, тошларни қўлимиз билан суриб, бир кишини бўлсаям кутқарамиз. Одамларга нон, «чорба» тарқатамиз. Мени ва укамнинг ўйинчоқларидан оламиз, уйсиз қолган болаларга берамиз. Ўйнаб овунишади. Чақалоқларга сиз сут берасиз...

Оҳ ўғлим... Марҳамат тўла юрагингдан ўпайин сени.

Кошки, ҳаммаси шу қадар осон бўлганида.

Аммо Аллоҳга осон... Аллоҳимга осон!

Сўзларим тугаган бир ердан...

Ситора Алихонзода Азизова
Туркия

TOSHKENT OQSHOMI

Манзилимиз:
100029, Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32

Телефонлар:
Қабулхона (71) 233-61-10
Реклама (71) 233-28-95

2007 йил 19 январда Тошкент шаҳар
Матбуот ва ахборот бошқармасида
02-001 рақами билан рўйхатга олинган

Нашр учун масъул
З.НАЗАРОВА

Топшириш вақти 00:55
Топширилди 05:00

МУАССИС:
ТОШКЕНТ ШАҲАР ҲОКИМЛИГИ

Бош муҳаррир
Севдо НИЁЗОВА

“NISO POLIGRAF” МЧЖ босмаҳонаси.
Манзил: Тошкент вилояти, Ўрта Чирчиқ тумани,
“Машъал” маҳалласи, Марказий кўчаси, 1-уй

Ҳажми — 2 босма табоқ,
офсет усулида босилди.
Адади 500 нусха, қозғоз
бичими — А3

Газета таҳририят компьютер
марказида саҳифаланди

